

DOI: 10.33310/2519-2809-2019-48-2-31-37

УДК [070:2"1907/1914"]:274

КАТЕРИНА ПЛЕВАКО

*аспірантка, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Старобільськ, Україна
e-mail: Katerina.plevako2509@gmail.com*

ВІДОБРАЖЕННЯ У ЧАСОПИСІ «ЄПАРХІАЛЬНІ ВІДОМОСТІ» ПРОТЕСТАНТСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ (1907–1914 рр.)

Періодичні видання значно збагачують джерельну базу з історії протестантського руху в Україні. У ході дослідження проаналізовано періодику приходського та монаршого духівництва за єпархіями, охарактеризовано інформативний потенціал, виокремлено данні щодо проявів протестантизму в українських губерніях, зокрема, у Волинській, Катеринославській, Київській, Полтавській, Харківській, Херсонській.

Хронологічні рамки дослідження обумовлені подіями революційної хвилі 1905–1907 рр., яка стала певним каталізатором соціального напруження та змін у релігійному світобаченні українців, і початком Першої світової війни. Послаблення соціальної стабільності побудило протестантів до згуртованості та посиленні свого ідеологічного руху.

Єпархіяльна періодика обраного періоду є ваговою частиною джерельної бази дослідження релігійного життя на території українських земель, яка ілюструє теоретичне підґрунтя протестантського руху.

Ключові слова: протестантизм, єпархіяльні відомості, релігійна преса, єпархіяльна періодика, джерела.

Єпархіяльна періодика є ваговою частиною української історії, культури та духовного світобачення українського народу. Інформація, яка розташовувалася на шпальтах видань дозволяє дослідити особливості розвитку протестантизму, визначити місце сектантських вчень у структурі релігійного світобачення, а також, проаналізувати політику царського уряду щодо протестантського руху.

Актуальність даного дослідження обумовлена: по-перше, необхідністю висвітлення «Єпархіяльних відомостей» як джерела з історії протестантського руху в Україні, оскільки вони містять вагомий фактичний матеріал; по-друге, розкриття інформативного потенціалу даного часопису надасть підстави для створення нових тем наукових досліджень; і, по-третє, у зв'язку із пошуканням наукового інтересу до релігійної проблематики в останні роки виникає необхідність у дослідженні відносин російських державних органів влади до протестантизму, політики щодо проявів та поширення протестантського вчення.

Матеріали часопису поки не стали предметом окремого джерелознавчого дослідження, проте із залученням окремих «Єпархіяль-

них відомостей» написана низка статей та дисертаційних досліджень. Однак, матеріали видання «Єпархіяльних відомостей» у наукових дослідженнях мають фрагментарний характер. Серед сучасних змістовних українських наукових робіт із залученням даних часопису слід відзначити дослідження І. Опрі [11], Г. Павлюк [12], В. Потоцького [14], Р. Сітарчука [15]. У цілому, варто вказати, що випуски часопису «Єпархіяльні відомості» цікавлять науковців як джерело висвітлення особливостей релігійного та духовного життя українців того чи іншого географічного регіону в межах тогочасних українських губерній. Тож праці вчених, які торкалися даної проблематики мають регіональний, епізодичний та узагальнюючий характер. У руслі зростання тенденції розвитку джерелознавства дослідження інформативного змісту часопису «Єпархіяльні відомості» щодо висвітлення історії протестантського руху в Україні є історично зумовленим і доцільним, враховуючи виклики культурного й духовного відродження в українській історичній науці.

Слід зазначити, що часопис «Єпархіяльні відомості» до сих пір не став предметом

окремого наукового дослідження як джерела з історії протестантського руху.

Метою даної статті є джерелознавчий аналіз випусків періодичного видання «Єпархіальні відомості» у період 1907-1914 рр., які висвітлюють особливості прояву протестантського руху в українських губерніях та політику царського уряду щодо нього у зазначений період.

«Єпархіальні відомості» склалися із двох частин: офіційної, яка містила урядові постанови, рішення керівництва єпархії, звіти та відомості, й неофіційної, до якої відносили матеріали із повсякденного, громадського життя, актуальні теми та новини із церковного та церковно-суспільного життя, бібліографічні нотатки, спогади. Видання, як офіційний друкований орган єпархій РПЦ, виходив російською мовою. У період 1907-1914 рр. щороку кількість надрукованих одиниць журналу «Волинські єпархіальні відомості» становила 52 випуски; «Катеринославські єпархіальні відомості» – 36; «Київські єпархіальні відомості» – 52, «Полтавські єпархіальні відомості» – 36, починаючи з 1914 р. – 52; «Харківські єпархіальні відомості» – 24; «Херсонські єпархіальні відомості» – 24.

Найважливішими напрямками єпархіального релігійного й духовно-культурного життя українців, що відображалися пресою, були: єпархіальні новини, церковні питання, огляд світського друку щодо духовенства. Питання поширення протестантизму проходили на шпальтах видання червоною ниткою і, як правило, вони мали громадське забарвлення й містилися у другій, неофіційній, частині часопису. Так, у випуску № 7 від 1907 р. «Київські єпархіальні відомості» приділена увага тлумаченню протестантизму: «Протестанти-ортодоксали, визнаючи божественне походження християнства, заперечують таке по відношенню до пастирства. Протестанти вчать, що віруючий не потребує ні в якому посередництві спілкування з Богом» [4; с. 170]. Зроблені певні зауваження щодо особливостей протестантського вчення й скоєнні таїнств. З метою висвітлення питання церковної дисципліни міститься інформація щодо реєстрації сповідей та причащань сектантів у приходах і відвідування ними церковних

богослужінь з метою вивідування недоліків і їх використання у подальшому проти священиків.

У випуску № 2 від 1908 р. «Харківські Єпархіальні відомості» опубліковані думки пастиря щодо статті «Чи винні ми?», у якій міститься, на нашу думку, цінна історична інформація відносно цілей протестантського вчення з позиції загальної політики: «...«політичні агітатори» і сектантські лжевчителі діють, очевидно, заодно і прагнуть до однієї злочинної мети: перші – похитнути та розрушити основи руської держави, зміцнюючого й підтримуючого авторитет панівної віри, другі – похитнути та розрушити устої православної віри..» [22; с. 246].

Опублікована стаття «Думки пастиря Подільської єпархії» у «Херсонських єпархіальних відомостях» містить інформативну цінність з огляду на причини «розвитку сектантства в народі». Серед них, визначають, що першою причиною був занепад християнського життя в народі. Другою причиною автор називає занепад приходської життєдіяльності. Третя причина – релігійне невігластво народу. Четвертою причиною є висока плата за треби у деяких приходах. П'ятою причиною пастир називає віддаленість священнослужителів від народу [26, с. 204-207]. Зміст матеріалів священнослужителів і церковнослужителів відображає ідеологічну політику царського уряду.

На шпальтах часопису опубліковувалися статистичні дані щодо чисельності протестантських осередків. У кількох випусках «Харківських єпархіальних відомостей» містяться данні «осередків сектантства»: штундистів, толстовців, хлистів, скопців та єговістів у повітах Харківської губернії із детальною характеристикою їх діяльності [20, с. 833-838], [22, с. 258-266], [23, с. 395-407].

Випуски часопису містили в собі оголошення щодо проведення заходів релігійного характеру в єпархіях. У випуску № 3 від 1910 р. «Херсонські єпархіальні відомості» опублікована примітка щодо освячення Свято-Димитрієвського храму, у якій сектантський рух представляється загрозою церкви: «Церкві православної і нашій Батьківщині загрожує небезпека від безлічі вкрай ворожих їм

релігійних сект, так як вони вносять розбрат в суспільне і державне життя ...» [25, с.78].

Особливу джерелознавчу цінність становлять опубліковані на шпальтах видання матеріали, які відображають намагання уряду дискредитувати протестантське вчення серед народних мас. Таким чином, політика царського уряду мала відображення в публікаціях часопису й сприяла розгортанню боротьби з опозиційно налаштованими релігійними осередками. Огляд життя та діяльності «сектантів» був надзвичайно актуальним завданням для преси у зв'язку із поживавленням ліберально налаштованої громадськості. Оскільки події революції 1905-1907 рр. зумовили зміни суспільного життя, а також сприяли активізації протестантського руху.

Окрема увага періодичного видання відводилась православній місіонерській діяльності. Оскільки політика російської влади щодо протестантського руху характеризується систематизованим залученням православних місіонерів. Місіонерські збірники, які опубліковувалися у часописі «мали на меті служити інтересам Св. Церкви Христової в її боротьбі з розколом старообрядництва, сектантством раціоналістичного та містичного спрямування» [13, с. 36]. У випуску № 21 від 1907 р. «Київські Епархіальні відомості» міститься значний матеріал з приводу проведення місіонерського з'їзду в Умані, де окреслена програма занять з'їзду, спрямованої на формування способів боротьби з віровченням сектантства [5, с. 262-263]. На сторінках видання також міститься публікація виступів архієпископів на місіонерських з'їздах, де зазначаються причини поширення сектантства та методи боротьби з ним. Буденним явищем стали місіонерські богослужіння у приходських храмах Києва. На шпальтах часопису мали місце публікації щодо проведення місіонерських з'їздів і їх ролі у боротьбі з проявами протестантизму.

Доповіді щодо проведення місіонерських з'їздів містять інформацію про засоби протисектантських місіонерських бесід, засоби розповсюдження місіонерської літератури в народні маси, причини розповсюдження сектантства в Росії та епархіях [9, с. 1039-1044; 10, с. 1069-1071].

На сторінках журналу висвітлені особливості розвитку протестантизму, а також значення поширення сектантських вчень щодо православної церкви. З метою «розвитку протисектантської місії» друкувалися місіонерські листки, які надають загальну характеристику протестантським проявам. «А труднощі місіонерського служіння безспірно настільки великі і різноманітні, і в останній час настільки посилюються, що пастирям церкви, особливо приходів заражених «сектантством», мимоволі доводиться замислюватися над засобами обмеження й застереження православних чад церкви від захоплення різними лжевченнями тих звабників, які красномовно зваблюють серця простодушних...; мимоволі доводиться замислюватися над засобами покращення і розвитку протисектантської місії» [16, с.121].

Місіонери піднімали питання щодо «засобів застереження православних чад церкви від захоплення різними лжевченнями» [16, с. 121], а також затримки подальшого розвитку і застереження приходів від «впливу сектантських пропаганд» [21, с. 267].

З метою посилення кваліфікації місіонера й удосконалення його навичок мали місце публікації Інструкцій епархіальному місіонеру щодо способів дій по відношенню до сектантів. Також публікувалися Інструкції помічникам епархіальних місіонерів, до компетенції якого належало ведення бесіди із сектантами та загальне вивчення сектантського справи у районах. У загальній місіонерській роботі із сектантськими проявами окреме завдання закріплювалося за книгоношами, які мали приватні бесіди із сектантами й надавали данні помічникам місіонера. Інформація, що міститься в інструкціях надає змогу дослідити ієрархію повноважень відповідальних осіб з проведення місіонерської діяльності та засади реалізації «протисектантської» програми. Інформативний матеріал проаналізованих випусків часопису, дозволяє констатувати, що значне місце відводилося друку місіонерських листків, які містять детальну характеристику протестантських вчень.

Опубліковані місіонерські бесіди мають детальний опис плану проведення вихованих розмов, порушення певних тем. Зокрема,

обговоренню підлягали теми церков, хрещення новонароджених, шанування молитви й ікони [3, с. 93-103].

Звіти священнослужителів щодо проведення ними бесіди із протестантами також публікувалися на шпальтах видання. Матеріали звітів носять суб'єктивний і однобічний характер висвітлення особливостей вчення, проте, опис події надає змогу визначити засади вчення протестантів, їх ставлення до православної церкви, форми їх обрядності [2, с. 353-358].

У місіонерських листках також містилася інформація щодо відповіді сектантам, уразі супротиву православної місії. Наприклад, сектанти заперечували довге волосся, довгий одяг православних пастирів: «У відповідь сектантам треба сказати: зазначене питання про волосся сам святий апостол Павло вважає настільки маловажним, що забороняє навіть сперечатися про це. У подальших словах він говорить: «А якщо ж хто сперечатися хоче, то ми не маємо такого звичаю, ні Церкви Божі». Сектанти ж сперечаються про волосся, отже, самі йдуть проти слова Божого» [25, с. 611].

Отже, опубліковані матеріали священнослужителів, як правило, мали негативну оцінку діяльності протестантського руху.

Православні місіонери надавали широкої характеристики не тільки протестантським вченням, а й устрою їх общин, засадам функціонування та побутовим звичаям. Місіонерський листок, опублікований у № 4 від 1907 р. «Харківських Єпархіальних відомостях» містить інформацію щодо проведення зібрань у штундо-баптистів, їх склад, причини поширення та опис матеріального забезпечення. «Для задоволення потреб благовістя і страждених братів у сектантів існують каси. Правда, вони небагаті. Власники їх, у більшій частині, люди прості і бідні вносять гроші. Але, беручи до уваги взагалі скромні потреби послідовників секти, потрібно сказати, що у достатній мірі задовольняють їхні потреби. Так звані благовісники або місіонери задовольняються платнею в 100-300 р. Грошова допомога у декілька десятків рублів, що даються біднякам, служать засобом для залучення в секту нових членів з-поміж православ'я» [18, с. 546].

Разом з тим регулярно друкувався матеріал, пов'язаний із посиленням сектантської пропаганди та зростанням сектантів. Так, в огляді Київського єпархіального життя зазначається, що «проповідники адвентизму, переважно іноземні, виявляли особливу енергійну діяльність у Києві» [6, с. 12]. Адвентизму відводилася роль центрального вчення сектантського спрямування. Характеристиці засад даного віровчення, історії розповсюдження та діяльності присвячена окремі статті у випусках «Київських Єпархіальних відомостей» № 31 та № 44 від 1907 р., № 5 та № 6 від 1908 р. «У Росії адвентизм вперше з'явився в кінці 80-х років минулого сторіччя в Подільській єпархії. З Поділля адвентизм став поширюватися на схід по второваному штундо-баптизмом дорозі, спочатку з'явився на Волині, а потім у нас – в Київській губернії. Поширився в Катеринославській і Херсонській губернії, в Бессарабії...Усюди тут адвентизм проповідується у вигляді віровчення громади сьомого дня або її гілки – Церкви Божої» [7, с.117].

Характеризуючи їх устрій, місіонери зазначають: «Сектантські общини гарно організовані й згуртовані строгою моральною дисципліною» [17, с. 267]. У випуску № 22 від 1908 р. «Харківські єпархіальні відомості» окрема увага місіонерів присвячена баптистському віровченню, зокрема, детальний опис баптистських місіонерів [24, с. 532-537]. «Унаслідок такої організації баптизм за останні 3 роки зробив вражаючі успіхи. На кошти баптистських кас втримуються багато спеціальних місіонерів, співробітників, благовісників, проповідників та інших діячів проти православної місії...» [24, с. 534]. У документі також детальний перелік баптистських місіонерів у Росії, усього їх нараховувалося 205 людей [24, с. 534-535].

Публічна пропаганда сектантів була незаконною й підривала авторитет православної церкви серед вірян. У випуску № 7 від 1907 р. «Харківських єпархіальних відомостей» зазначається: «У багатьох містах Харківської єпархії стали дуже часто з'являтися сектантські місіонери-проповідники, іноді навіть зі спеціальними хорами. Вони влаштовують публічні бесіди оповіщаючи про місце і

час не тільки сектантів, а й православних» [19, с. 118-119]. Публічна пропаганда сектантів становила загрозу для влади. Зазначається, що «секти не користуються правом публічної проповіді свого віровчення [19, с. 120]».

Важливою складовою частиною часописів були розділи бібліографії, які містять аналіз антисектантської літератури. Успіхи розповсюдження протестантського вчення обумовлювали посилення православної місіонерської діяльності. Серед літератури православних місіонерів виокремлені брошури: «Суботство сектантів-адвентистів (Н. Білогорський, СПб, 1907 р.), «Неправда адвентизма» (Феодосій Кірік, СПб, 1909 р.), «Єврейство и сектантський адвентизм» (С. Потехін, СПб, 1910 р.), «Адвентизм і іоаннітство перед судом місіонерської критики» (відомості про автора відсутні, СПб, 1910 р.) [8, с.1087].

Офіційна частина часописів містила накази, розпорядження, постанови й урядові оголошення. У випуску № 2 від 1910 р. «Волинські епархіальні відомості» опублікований наказ від 4 листопада 1909 р. про необхідність прийняття мір для протидії сектантському тиску на православну церкву й православне населення. Зокрема, є данні Уставу «Руського

Євангельського союзу», засади його діяльності, права й обов'язки членів союзу, основи протестантської пропаганди та чинники впливу на молоде покоління [1, с. 18-19].

Таким чином, інформативна наповненість часопису «Єпархіальні відомості» дозволяє проаналізувати засади та особливості діяльності протестантського руху в українських землях у період 1907-1914 рр. Доба післяреволюційних подій 1905-1907 рр. характеризується пожвавленням дій опозиційно налаштованих угруповань до влади. Це обумовлює часткову легалізацію пізньопротестантських об'єднань. У період 1911-1912 рр. спостерігається активізація та розширення географії протестантських осередків. Часопис «Єпархіальні відомості» надає можливість дослідити особливості розвитку та діяльність протестантських громад у залежності від регіону їх розташування. Залучення матеріалів періодичного видання у науковий обіг надає змогу дослідити аспекти проведення місіонерської діяльності протестантських і православних проповідників. Виявлено, що матеріали часопису доповнюють науковий погляд на розвиток протестантського руху в Україні.

Список використаних джерел

1. Вольнские епархиальные ведомости. 1910. вип. 2.
2. Екатеринославские епархиальные ведомости. 1909. вип. 13.
3. Екатеринославские епархиальные ведомости. 1913. вип. 4.
4. Киевские епархиальные ведомости. 1907. вип. 7.
5. Киевские епархиальные ведомости. 1907. вип. 21.
6. Киевские епархиальные ведомости. 1908. вип. 1.
7. Киевские епархиальные ведомости. 1908. вип. 5.
8. Киевские епархиальные ведомости. 1910. вип. 44.
9. Киевские епархиальные ведомости. 1912. вип. 44.
10. Киевские епархиальные ведомости. 1912. вип. 45.
11. Опря І. Я. Становище та діяльність пізньопротестантських громад Правобережної України (1900-1917 рр.): дис... канд. іст. наук. Київ, 2006. 214 с.
12. Павлюк Г. В. Становище та діяльність пізньопротестантських громад Волинської губернії в другій половині XIX – на початку XX ст.: дис... канд. іст. наук. Острог, 2011. 215 с.
13. Полтавские епархиальные ведомости. 1907. вип. 1.
14. Потоцький В. Д. Релігійне сектантство в Харківській губернії (1861-1917 рр.): дис... канд. іст. наук. Харків, 2004. 287 с.
15. Сітарчук Р. А. Адвентисти сьомого дня в українських землях у складі Російської імперії: історико-політичний аспект (друга половина XIX ст. – 1917 р.): дис... д-ра іст. наук. Київ, 2009. 413 с.
16. Харьковские епархиальные ведомости. 1907. вип.1.
17. Харьковские епархиальные ведомости. 1907. вип. 2 .
18. Харьковские епархиальные ведомости. 1907. вип. 4.
19. Харьковские епархиальные ведомости. 1907. вип. 7.
20. Харьковские епархиальные ведомости. 1907. вип. 11/12.
21. Харьковские епархиальные ведомости. 1907. вип. 20.
22. Харьковские епархиальные ведомости. 1908. вип. 2.
23. Харьковские епархиальные ведомости. 1908. вип. 3.
24. Харьковские епархиальные ведомости. 1908. вип. 22.
25. Херсонские епархиальные ведомости. 1910. вип. 3
26. Херсонские епархиальные ведомости. 1912. вип. 9.

References

1. Volyinskie eparhialnyie vedomosti. 1910, issue 2.
2. Ekaterinoslavskie eparhialnyie vedomosti. 1909, issue 13.
3. Ekaterinoslavskie eparhialnyie vedomosti. 1913, missue 4.
4. Kyevskie eparhialnyie vedomosti. 1907, issue 7.
5. Kyevskie eparhialnyie vedomosti. 1907, issue 21.
6. Kyevskie eparhialnyie vedomosti. 1908, issue 1.
7. Kyevskie eparhialnyie vedomosti. 1908, issue 5.
8. Kyevskie eparhialnyie vedomosti. 1910, issue 44.
9. Kyevskie eparhialnyie vedomosti. 1912, issue 44.
10. Kyevskie eparhialnyie vedomosti. 1912, issue 45.
11. Oprya I.Y., 2006. The Status and Activity of the Late Protestant Communities of Right-Bank Ukraine (1900-1917). Ph.D. Thesis. Kyiv.
12. Pavlyuk G.V., 2011. The situation and activities of the late Protestant communities of Volyn province in the second half of the XIX – beginning of XX centuries. Ph.D. Thesis, Ostroh.
13. Poltavskie eparhialnyie vedomosti. 1907, issue 1.
14. Pototsky V.D., 2004. Religious sectarianism in Kharkov province (1861-1917). Ph.D. Thesis. Kharkov.
15. Sitarchuk R.A., 2009. Seventh-day Adventists in the Ukrainian lands of the Russian Empire: historical and political aspect (second half of the XIX century – 1917). Ph.D. Thesis, Kyiv.
16. Kharkovskie eparhialnyie vedomosti. 1907, issue 1.
17. Kharkovskie eparhialnyie vedomosti. 1907, issue 2 .
18. Kharkovskie eparhialnyie vedomosti. 1907, issue 4.
19. Kharkovskie eparhialnyie vedomosti. 1907, issue 7.
20. Kharkovskie eparhialnyie vedomosti. 1907, issue 11/12.
21. Kharkovskie eparhialnyie vedomosti. 1907, issue 20.
22. Kharkovskie eparhialnyie vedomosti. 1908, issue 2.
23. Kharkovskie eparhialnyie vedomosti. 1908, issue 3.
24. Kharkovskie eparhialnyie vedomosti. 1908, issue 22.
25. Khersonskie eparhialnyie vedomosti. 1910, issue 3
26. Khersonskie eparhialnyie vedomosti. 1912, issue 9.

Екатерина Плевако. Отображение в журнале «епархиальные ведомости» протестантско-го движения в Украине (1907–1914 гг.)

Периодические издания значительно обогащают источниковую базу по истории протестантского движения в Украине. В ходе исследования проанализировано периодику приходского и монашеского духовенства за епархиями, охарактеризован информативный потенциал, выделены данные относительно проявлений протестантизма в украинских губерниях, в том числе, в Волынской, Екатеринославской, Киевской, Полтавской, Харьковской, Херсонской.

Хронологические рамки исследования обусловлены событиями революционной волны 1905-1907 гг., которая стала определенным катализатором социального напряжения и изменений в религиозном мировоззрении украинцев, и началом Первой мировой войны. Ослабление социальной стабильности побудило протестантов к сплоченности и усилению своего идеологического движения.

Епархиальная периодика означенного периода является весомой частью источниковой базы исследования религиозной жизни на территории украинских земель, которая иллюстрирует теоретические основы протестантского движения.

Ключевые слова: протестантизм, епархиальные ведомости, религиозная пресса, епархиальная периодика, источники.

Kateryna Plevako. Display of the protestant movement in periodical «eparchial journal» (1907-1914)

Periodicals significantly enrich the source base of the history of the Protestant movement in Ukraine.

As part of the study periodicals of the parish and monastic clergy are analyzed by archdioceses, informative potential is characterized, the data on manifestations of Protestantism in the Ukrainian provinces are teased out including in Volynska, Katerynoslavska, Kyivska, Poltavska, Kharkavska, Khersonska.

The chronological frameworks of the study are responsible for the events of the revolutionary wave of 1905-1907, which became a certain catalyst for social tension and changes in the religious outlook of Ukrainians and the outbreak of I World War. The weakening of social stability determined the Protestants to cohesion and strengthen of their ideological movement.

The methodological foundation is based on the principle of historicism and objectivity. The method of source analysis, method of analysis and synthesis, in particular, thematic and structural types of content analysis are used in the research.

The eparchial periodicals of the selected period are significant part of the source base of the study of religious life in the Ukrainian area, which illustrate the theoretical basis of the Protestant movement.

The relevance of this study is due to: firstly, the need to cover the eparchial journal as a source of the history of the Protestant movement in Ukraine, since they contain important factual material; secondly, the disclosure of the informative potential of this journal will provide grounds for the creation of new research topics; and, thirdly, in the wake of a renewed scientific interest in religious issues in recent years, need to explore the attitude of Russian state authorities to Protestantism, policy on manifestations and the spread of the Protestant dogma.

The sources, which were analyzed, give meaningful information about the Protestant centers in the Ukrainian territory, reflect the general opinion of governmental bodies, officials and clergy on the activities of the Protestants in the period 1907-1914, and analyze their participation in the process of changes of social and political life, which caused by the revolutionary events in the Russian Empire.

Key words: Protestantism, eparchial journal, religious press, eparchial periodical, sources.